

בש"פ 5907/23 - מדינת ישראל נגד מנשה מור

בית המשפט העליון
בש"פ 5907/23

לפני: כבוד השופט נ' סולברג

העוררת: מדינת ישראל

נגד

המשיב: מנשה מור

ערר על החלטת בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו, מיום 31.7.2023, בצ"א 29628-07-17, שניתנה על-ידי כבוד השופטת מ' אגמון-גונן

תאריך הישיבה: י"ט באב התשפ"ג (6.8.2023)

בשם העוררת: עו"ד עמרי כהן

בשם המשיב: עו"ד גלעד ברון

החלטה

1. ערר על החלטת בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו, מיום 31.7.2023, בצ"א 29628-07-17 (השופטת מ' אגמון-גונן), שבגדרה התקבלה בחלקה בקשה לעיון חוזר בתנאים שנקבעו להבטחת התייצבות המשיב להליכים המשפטיים בעניינו.

האישומים וההליך העיקרי

2. ביום 13.7.2017, הוגש נגד המשיב ונגד אחרים כתב אישום, המייחס להם עבירות מרמה, מס, הלבנת הון, הונאת בנקים, זיוף וסחיטה באיומים (ת"פ 29739-07-17). כ-4 שנים לאחר הגשת כתב האישום, בחודש מאי 2021, חזרה בה העוררת מן האישומים העיקריים, שעסקו בעבירות המרמה, ובכך פחתו בשיעור ניכר סכומי הכסף שאליהם

עמוד 1

התייחסו האישיים. עתה, מצויה ההליך העיקרי בשלב הסיכומים, לאחר שביום 25.7.2023 הסתיימה פרשת ההגנה.

הליך שחרור המשיב בערובה והצווים לעיכוב יציאתו מן הארץ

3. עם הגשת כתב האישום, הגישה העוררת "בקשה לשחרור בערובה - איסור יציאה מן הארץ", על מנת להבטיח את התייצבותו של המשיב להליך המשפטי (זאת, בהמשך לצו דומה שחל עליו עוד במסגרת שלב החקירה, שלגבי החרגותיו הושגו בין הצדדים הסכמות שונות). בית המשפט המחוזי (השופט א' הימן) הורה, תחילה, על מתן צו זמני, וביום 31.7.2017, קיים דיון בבקשה העיקרית. בדיון, הודיעו הצדדים כי יבואו בדברים ביניהם לצורך גיבוש הסכמות באשר לבטוחות ולתנאים שיידרשו, כתנאי לביטולים זמניים של איסור היציאה מן הארץ; בהמשך, הסכמה על תנאים כאמור אכן הושגה, והוגשה לבית המשפט. בהתאם למוסכם, ונוכח צרכיו העסקיים של המשיב, שעסקיו מתנהלים ברובם מחוץ לישראל, בוטל איסור היציאה מן הארץ פעמים רבות במהלך השנים 2017-2020, עד כי דובר, הלכה למעשה, ב'יותר חורים מגבינה' - כפי שתיאר בית המשפט המחוזי, בפועל, החרגי עלה על הכלל, במובן זה שבמרבית הזמן, איסור היציאה מן הארץ לא חל על המשיב. המשיב הוסיף אפוא לצאת ולבוא בשערי המדינה, ובמקביל התייצב לכל הדיונים בעניינו.

4. על רקע מצב דברים זה, ביום 9.1.2021, הורה בית המשפט המחוזי (השופט מ' בן ארי), בהסכמת הצדדים, על ביטול הצו לאיסור היציאה מן הארץ, כפוף לכך שכלל רכוש המשיב שנתפס - שעמד באותה עת על סך של כ-20 מיליון ₪ - ישמש כערובה להתייצבותו למשפטו; וכן כפוף לחתימת המשיב על ערבות עצמית, בסך של 700,000 ₪ נוספים. בדרך זו הוסיף להתנהל ההליך העיקרי, משך כשנתיים ומחצה, שגם במהלכן התייצב המשיב לכלל הדיונים.

5. ביום 19.7.2023, במסגרת הליך המעצר, הגישה העוררת, "בקשה לעיון חוזר בתנאי ערובה והוספת תנאים להבטחת התייצבות המשיב להמשך ההליך המשפטי", שבגדרה התבקש בית המשפט להורות על איסור יציאת המשיב מן הארץ, וכן על "הגדלת הערבות באופן משמעותי". הבקשה התבססה של 2 אדנים: הראשון, נגע להתקדמות שחלה בהליך העיקרי - הגעה לשלב הסיכומים, והרשעתו של נאשם אחר בפרשה קשורה; השני, והעיקרי, נגע לבקשה שהגיש המשיב לבית המשפט לענייני משפחה, כי יתאפשר לו להגר לספרד עם 2 בנותיו הקטינות, שנולדו לו מנישואיו הראשונים (להלן: בקשת ההגירה). מטעמי צנעת הפרט, לא אפרט על הבקשה. די שאציון, כי המשיב טען במסגרתה כי העביר את מרכז חייו לספרד, מדינה שהוא מחזיק באזרחותה, וכן כי אשתו הנוכחית, והבן הקטין שנולד מן הנישואין לה, צפויים אף הם להגר עמו - ומכאן רצונו בכך שגם 2 בנותיו מן הנישואין הראשונים תצטרפנה אל המשפחה, במרכז חייה החדש. העוררת טענה אפוא, כי נוכח כוונות מפורשות אלה להגר מן המדינה, בצוותא עם בני משפחתו - כוונות שהתגלו לעוררת רק משום שנחשפה, במקרה, לבקשת ההגירה - הרי ש"אין דרך להבטיח את התייצבותו של המשיב להמשך ההליך הפלילי, זולת מניעה מוחלטת של יציאתו מהארץ".

6. בד בבד עם הגשת הבקשה, הגישה העוררת גם "בקשה להוצאת צו איסור יציאה מהארץ במעמד צד אחד", שבגדרה ביקשה כי תינתן הוראה על עיכוב יציאת המשיב מן הארץ, עד להכרעה בבקשת העיון החוזר. בו-ביום, נעתר לבקשה בית המשפט המחוזי (השופט צ' קאפח), תוך שהורה כי ביום 25.7.2023, יתקיים דיון על-פה בבקשת העיון החוזר.

דיון כאמור אכן התקיים במועד שנקבע, לפני השופטת אגמון-גונן, וימים ספורים לאחר מכן, נתן בית המשפט

המחוזי את החלטתו בבקשת העיון החוזר.

החלטת בית המשפט המחוזי

7. בהחלטה מיום 31.7.2023, דחה בית המשפט המחוזי את מרבית בקשת העוררת. לאחר שעמד על העקרונות המנחים בנוגע לצווי עיכוב יציאה מן הארץ, קבע בית המשפט המחוזי כי במקרה דנן "כלל הנסיבות מצביעות על כך שאין מקום להורות על איסור יציאתו של המשיב מהארץ".

8. אשר לאופני התקדמות ההליך העיקרי בעניינו של המשיב, ולהשתנות המצב המשפטי, מצא בית המשפט המחוזי כי אלה דווקא מחזקים את עמדת המשיב, שכן העוררת חזרה מכמה מן האישומים, כך שפחתה סכנת הענישה שלפניה ניצב המשיב. בנוסף, ציין בית המשפט המחוזי את התייצבות המשיב לדיונים בעניינו, משך שנים רבות - עובדה המגבירה את האמון בו. עוד הביא בית המשפט המחוזי במניין שיקוליו את גזירת עונשו הקל יחסית על נאשם אחר, בפרשה הקשורה לזו שבה נאשם המשיב - 5 חודשי מאסר, לריצוי בדרך של עבודות שירות. לבסוף, שקל בית המשפט המחוזי את הנזקים שעשויים להיגרם למשיב, אם תיאסר יציאתו מן הארץ - ומצא כי גם בהם יש כדי להטות את הכף לעבר דחיית בקשתה של העוררת.

9. מן העבר השני, ציין בית המשפט המחוזי כי אכן מתעוררים ספקות מסוימים באשר לאמינות המשיב, נוכח הסתירה שבין דבריו בהליך הפלילי, שם טען כי אשתו הנוכחית ובנם המשותף, בן ה-4, צפויים להישאר בישראל, ובכך לחזק את זיקתו ארצה; לבין דבריו בבקשת ההגירה, שם תיאר כי גם בת הזוג והילד צפויים לעבור עמו לספרד. תואר אפוא, כי "עניין זה הוא היחיד המעורר תמיהה", אלא שהטענה כי "[המשיב] יהגר, ובמידת הצורך ישוב לרצות את עונשו, אינה מופרכת"; ומכל מקום, כי "אין די בכך כדי לקבל את בקשת המדינה ולאסור על יציאתו [של המשיב] מהארץ".

10. לפיכך, בשורה התחתונה, הורה בית המשפט המחוזי כי אין מקום לאסור על יציאת המשיב מן הארץ. עם זאת, נוכח הסתירה בין דברי המשיב בהליכים השונים - סתירה "המטילה צל מסוים על האמון שניתן ליתן בו" - הורה בית המשפט המחוזי על הוספת בטוחות, בדמות ערבים נוספים להבטחת שובו של המשיב ארצה. המשיב הציע ערבים שונים, ומהם בחר בית המשפט המחוזי שלושה, שיעמידו ערובות בסך כולל של 1,000,050 ₪.

11. מכאן הערר שלפני, שבגדרו שבה העוררת, בעיקרו של דבר, על הטענות שהעלתה לפני בית המשפט המחוזי.

12. בטרם אגש לגופם של דברים אציון, כי בית המשפט המחוזי הורה על עיכובה הזמני של החלטתו, "כדי לאפשר ל[עוררת] לשקול את צעדיה" - עיכוב זמני שאותו הארכתי אני, בהחלטתי מיום 6.8.2023, עד למתן ההחלטה בערר.

דיון והכרעה

13. לאחר שבחנתי את טענות הצדדים, בכתב ובעל-פה, באתי לכלל מסקנה כי דין הבקשה להתקבל באופן חלקי, במובן זה שהחלטת בית המשפט המחוזי שלא לחדש את צו איסור צו היציאה מן הארץ תיוותר על כנה, ואולם בד בבד - יוגדל שווי הבטוחות שיהא על המשיב להעמיד, כתנאי לכך; זאת, בהתאם להסכמתו שהושמעה בדיון על-פה שהתקיים לפני, וכפי שיפורט להלן.

14. הכרעה בסוגיית עיכוב יציאה מן הארץ, עניינה באיזון בין הזכות לצאת מן הארץ, המעוגנת בסעיף 6(א) לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, לבין האינטרס הציבורי בניהולם התקין של הליכים פליליים (בש"פ 6654/93 בינקין נ' מדינת ישראל, פ"ד מח(1) 290, 293-294 (1994); בש"פ 6834/19 רייבוך נ' מדינת ישראל, פסקה 7 (7.11.2019)). איזון זה, גילם המחוקק בסעיף 48(ב) לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), התשנ"ו-1996 (להלן: חוק המעצרים), המורנו כהאי ליסנא:

תנאי השחרור בערובה

48. [...] (ב) לא יצווה שופט על איסור יציאה מן הארץ, אלא אם כן נתקיימו שניים אלה:

(1) קיימת אפשרות סבירה שהמשוחרר לא יתייצב לחקירה, לדיון במשפט או לנשיאת עונשו;

(2) לא ניתן להבטיח את התייצבותו בהמצאת ערובה מתאימה, או בקביעת תנאי שחרור מתאימים.

הוֹי אומר: התנאי הראשון להטלת צו איסור יציאה מן הארץ, עניינו בקיומה של אפשרות סבירה לסיכול ההליך הפלילי, באחת מן הדרכים המנויות בסעיף; ככל שהתנאי הראשון מתקיים, יש להוסיף ולבחון אם ניתן למנוע את השיבוש האפשרי, בדרך של המצאת ערובה או קביעת תנאי שחרור, חלף הטלת איסור היציאה מן הארץ (בש"פ 5474/14 מדינת ישראל נ' אוחנה, פסקאות 22-23 (28.8.2014) והאסמכתאות שם). לצורך בחינת התקיימות התנאים, יש לשקול, בין היתר, את חומרת העבירות שמיוחסות לנאשם; את חומרת העונש שבו ישא, אם יורשע; את השלב שבו נמצא ההליך הפלילי; את נסיבותיו האישיות של הנאשם; ואת מידת הפגיעה שתיגרם לנאשם, כתוצאה מאיסור על יציאתו את הארץ (בש"פ 6606/02 צברי נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(6) 625, 629-630 (2002); בש"פ 1746/10 ניימן נ' מדינת ישראל, פסקה 16 (26.4.2010); בש"פ 6769/21 מדינת ישראל נ' גנור, פסקה 17 (19.10.2021) (להלן: עניין גנור)).

15. על רקע תשתית נורמטיבית זו, איני מוצא עילה להתערב בהכרעתו המפורטת והמנומקת של בית המשפט המחוזי, שלא לחדש את איסור יציאת המשיב מן הארץ. אכן, העבירות שנותרו בכתב האישום - חמורות, וגם בהן יש כדי לחשוף את המשיב לענישה לא מבוטלת. נוסף על כך, שימת הלב לטיב האישומים שעל הפרק, בפרט אלה שעניינם במעשי תרמית וזיוף, עשויה אף היא להקשות על מתן אמון במשיב. זאת, בהצטרף להצלחת המשיב, בעבר, לצאת מן הארץ למשך מספר שנים, חרף צו עיכוב יציאה שהוטל עליו בשעתו. דא עקא, שכפי שתיאר בית המשפט המחוזי, כלל הנתונים הללו - גלויים וידועים היו לעוררת, גם בעבר (חלקם אף ביתר שאת, שכן כאמור, עד לשנת 2021 ניצב המשיב לפני כתב אישום חמור במידה לא מבוטלת מזה הנוכחי). ידיעה זו, לא מנעה מהעוררת להסכים להסרות זמניות של צו איסור היציאה מן הארץ במספר רב של הזדמנויות, עד להחלפתו המלאה בבטוחות כספיות, כפי שפורט לעיל - בטוחות אשר בדיעבד ניתן לומר, כי הוכיחו את עצמן, עם התייצבותו הסדירה של המשיב לדיונים בעניינו. נזכור, כי עסקינן כעת בבקשה לעיון חוזר בתנאי שחרור, בשל נסיבות חדשות, ועל כן, אין מקום לבחון את דרך שחרורו הראויה של המשיב

מבראשית (סעיף 52(א) לחוק המעצרים; בש"פ 2274/02 עמרם נ' מדינת ישראל (18.3.2002); בש"פ 77/17 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 8 (11.1.2017)). משכך, הנתונים הקדמונים הנ"ל אינם אלא נתוני רקע, ואין בכוחם לבסס הצדקה עצמאית לקבלת החלטה אחרת בעניינו של המשיב; לכל היותר, ביכולתם לחזק את הנסיבות החדשות, אשר הן שניצבות בליבה של הבקשה לעיון החוזר.

16. משאלה הם פני הדברים, איני סבור כי הנתונים החדשים שבהם עסקינן, מצדיקים התערבות בהחלטת בית המשפט המחוזי, שלא לחדש את הצו לעיכוב יציאתו של המשיב מן הארץ. תחילה אציין, בהתייחס לסוגיית התקדמות ההליך ותמורתיו, כי עובדת התייצבותו של המשיב לדיונים בעניינו, משך זמן רב, גם כאשר דובר באישומים חמורים מאלה שניצבים לפניו כיום, וגם כאשר הותר לו לצאת מן הארץ פעמים רבות - בין אם עקב ביטולים זמניים של צו העיכוב, בין אם בתקופה שבה לא חל בעניינו כל צו כאמור - יש בה כדי ללמד על סיכון פחות להימלטות מאימת הדין, ולשיבוש ההליך הפלילי. כך עולה גם מעובדת חזרתה של העוררת מן האישומים החמורים שנכללו בכתב האישום המקורי, חזרה שמשמעותה, הן שהעבירות שבהן מואשם המשיב ירדו בחומרתן; הן שסכנת הענישה שלפניה ניצב המשיב - פחתה. הוא הדין גם לגבי הרשעת הנאשם האחר, מן הטעמים שהציג לגביה בית המשפט המחוזי - כמובן, מבלי לנקוט כל עמדה באשר להליך העיקרי. על רקע כלל הנזכר, מקובלת עלי גם ההבחנה שערך בית המשפט המחוזי בין המקרה דנן, לבין עניין גנור, שעליו ביקשה העוררת להסתמך. זאת, בפרט, בהתחשב בהבדלים שבין חומרות האישומים שנדונו במקרים השונים, וכן בשים לב למידת האמון שנראה כי ניתן לתת במשיב, שכאמור התייצב לכלל הדיונים בעניינו עד כה - מצב המנוגד לקביעת בית משפט זה, באשר לנאשם בעניין גנור (שם, פסקה 19).

17. לאותו כיוון מטה, לעמדתתי, גם בחינת הנזקים שעשויים להיגרם למשיב, כתוצאה מאיסור היציאה מן הארץ. כאמור, עסקיו של המשיב מתנהלים בחו"ל, והוא יוצא את הארץ פעמים רבות, ובאופן רציף, על מנת לנהלם. מקובלת עלי טענת המשיב, שלפיה ניסיון לנהל עסקים שכאלה ב'שלט רחוק', ממקום מושבו בארץ, צפוי להביא לפגיעה בעסקיו - פגיעה שגם אותה נדרש בית המשפט להביא בחשבון, אף אם אין מדובר, בהכרח, בשיקול שיש בו כדי להכריע את הכף (ראו והשוו: עניין גנור, פסקה 20).

18. נוכח האמור, נותרים בעיקר הספקות שמעוררת בקשת ההגירה, ובתוכה גם הסתירה שבין הצהרות המשיב לפני בתי המשפט השונים, בשאלת כוונתם של אשתו הנוכחית ובנם המשותף, להישאר בארץ או להגר גם הם לספרד. מבלי להקל ראש בדבר, איני סבור כי בעניינים אלה - קרי, עצם הכוונה להגר, שעליה הצהיר המשיב לפני בית המשפט לענייני משפחה, וכן הסתירות שבין דבריו השונים - יש משום שינוי נסיבות, המצדיק את חידושו של איסור היציאה מן הארץ. אף אם יש באמור כדי ללמד על עליית הסיכון להימלטות מן הדין, הרי שאפשר ליתן לכך מענה מניח את הדעת, בדרך של הגדלת הערבויות הכספיות (לפירוט מקרים שבהם התיר בית משפט זה לנאשמים בעבירות כלכליות לצאת מן הארץ, לצרכי פרנסה וכנגד הפקדת ערובות, ראו למשל את המקרים שנזכרו בבש"פ 1037/12 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 11 (7.2.2012)). כמתואר, בגישה זו נקט בית המשפט המחוזי, שהכניס ל'קלחת' ערבים נוספים, מקרוביו של המשיב; גישתו זו מקובלת עלי, ומצאתי לנכון להוסיף ולפסוע בה, קרי: להגדיל אף יותר את הבטוחות.

19. בדיון שהתקיים לפני, הסכים המשיב להגדלת שווי הבטוחות שניתן יהיה לחלט מנכסיו התפוסים, אם לא יתייצב למשפטו או לריצויו עונשו, מסך של 20 מיליון ₪, לכדי סך של 30 מיליון ₪; נוכח מכלול השיקולים שלעיל, ובשים לב להסכמת המשיב - כך אני מוצא לנכון להורות.

20. ביחס לכך אציין, כי בסוגיית שווי התפוסים חלו תמורות מסוימות עם ההתקדמות בהליך, וחזרת העוררת מחלק מן האישומים - תמורות המאחרות להסכמת העוררת, משנת 2020, בדבר החלפת איסור היציאה מן הארץ בבטוחות (ראו פירוט בהחלטת בית המשפט המחוזי (השופט ש' מלמד), בהליך המעצר, מיום 25.7.2021; וכן את תוצאת הערר על ההחלטה, שנתקבלה בהתאם להסכמת הצדדים - ע"פ 5718/21 מור נ' מדינת ישראל (25.8.2021)). בתוך כך, נתגלעו בין הצדדים גם מחלוקות באשר לשומת הנכסים, ועוד כיו"ב - מחלוקות שבהן הכריע בית המשפט המחוזי (ראו, למשל, החלטה מיום 15.3.2022). הצדדים יסדירו אפוא מחדש עניינים אלה, בהתאם להוראתי הנוכחית, כך שיעמדו לרשות העוררת נכסים לחילוט, בשווי 30 מיליון ₪, למקרה שבו לא יתייצב המשיב למשפטו או לריצוי עונשו. לאחר שכך יעשה, יבוטל הצו הזמני לעיכוב יציאת המשיב מן הארץ, שעליו הורה בית המשפט המחוזי בהחלטתו מיום 31.7.2023, ושעל המשכתו הוריתי אני. ככל שלא יעלה בידי הצדדים להגיע להסכמה באשר לשווי הנכסים התפוסים או כל כיו"ב - יכריע בעניין בית המשפט המחוזי, כחכמתו, על מנת לאפשר את העמדת הבטוחות בהתאם להחלטתי, וכתנאי לביטול הצו הזמני לעיכוב היציאה מן הארץ.

סוף דבר: הערר מתקבל בחלקו, כמפורט לעיל, קרי: שווי הבטוחות שניתן יהיה לחלט מנכסי המשיב התפוסים, אם לא יתייצב למשפטו או לריצוי עונשו, יועלה מסך של 20 מיליון ₪, לסך של 30 מיליון ₪, כתנאי לביטול הצו הזמני על איסור היציאה מן הארץ; אם לא יועמדו הבטוחות, יהפוך צו איסור היציאה מן הארץ לקבוע, עד להחלטה אחרת של בית המשפט המחוזי.

ניתנה היום, כ"ז באב התשפ"ג (14.8.2023).

שׁוֹפֵט